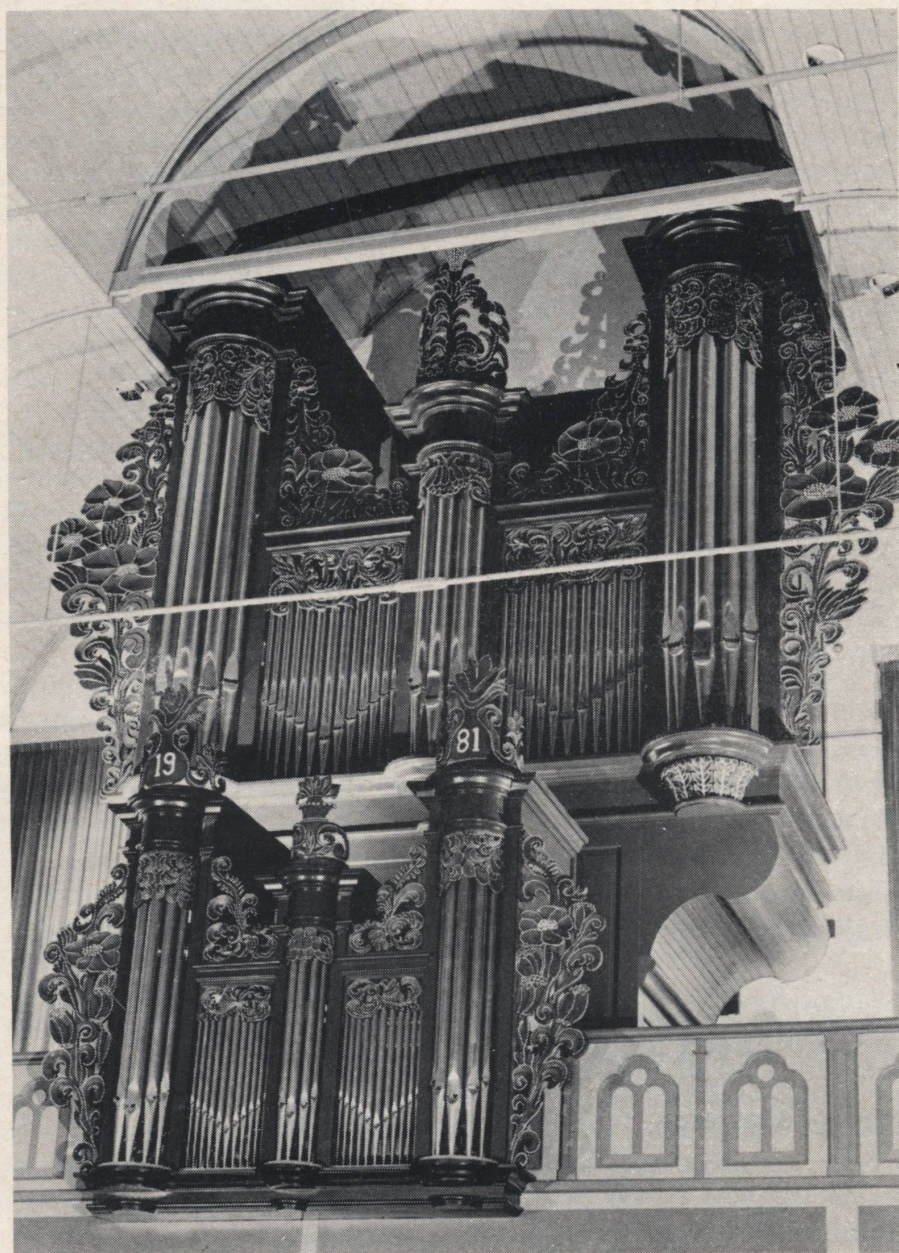

Programma voor de ingebruikneming van het Bethelkerk-orgel te Assen

Meer dan een 'klinckend kerckcieraet' ...

Het orgel heeft 22 stemmen.

De dispositie is:

Hoofdwerk	:	1	Montre 8'
		2	Bourdon 8'
		3	Bourdon 16'
		4	Prestant 4'
		5	Doublette 2'
		6	Cornet 5 sterk
		7	Fourniture 4 sterk
		8	Cymbale 2 sterk
		9	Trompette 8'
		10	Clairon 4'
Rugwerk	:	11	Prestant 4'
		12	Bourdon 8'
		13	Flûte 4'
		14	Nasard 2 2/3
		15	Doublette 2'
		16	Tierce 1 3/5
		17	Fourniture 4 sterk
		18	Cromhorne 8'
Pedaal	:	19	Soubasse 16'
		20	Octave 8'
		21	Trompette 8'
		22	Clairon 4'

De manualen worden gekoppeld door het bovenklavier te verschuiven.

Tiraise groot orgel.
Tiraise positief.

Treblant fort op het gehele orgel.
Tremblant doux op het rugpositief.

Omvang klavieren : Manualen C - f3
Pedaal C - d1

Stemming : 1/6 komma-stemming
(met een kleine variant)

Aantal pijpen : 1560

Winddruk : 70 mm

Muzikale kwaliteit voor de eredienst, Frans getint, maar met een eigen karakter

In een goed kerkgebouw hoort een orgel van goede muzikale kwaliteit. Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk van Assen is dat een voortdurend streven geweest. De orgelbouw vormde het sluitstuk van bouw- en restauratiewerkzaamheden aan het Bethelkerk-complex.

Het gebouw is, zoals iedereen kan zien en horen, een waardig geheel geworden voor de viering van de erediensten. Dat in de eerste plaats. Het kerkelijk verenigingswerk kan in de verschillende zalen prima uit de voeten, en bovendien lijkt de kerkzaal met orgel ook voor concerten zeer geschikt. Goed van akoestiek, intiem en bijzonder fraai.

Kerkhistorie

Alvorens in te gaan op het orgel, eerst even iets over de historie van dit kerkgebouw. De Bethelkerk werd, na een ingrijpende restauratie en verbouwing, op 26 maart 1980 in gebruik genomen door de Christelijke Gereformeerde Kerk. Ook de Nederlands Gereformeerde zusterkring houdt er haar kerkdiensten.

Het kerkgebouw is zoveel mogelijk in zijn historische waarde gelaten, met oorspronkelijke kenmerken van een synagoge. In de huidige vorm dateert het uit 1901, maar daarvoor al stond op deze plek een kleinere Joodse synagoge. Na de laatste oorlog werd de synagoge, later Bethelkerk geheten, overgenomen door de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. Van 1970 af stond het gebouw leeg en werd met sloop bedreigd. Tot in 1979 de Christelijke Gereformeerde Kerk er haar oude gebouw aan de Kanaalstraat — inmiddels gesloopt voor woningbouw — voor 'inruilde'. Door deze transactie met de gemeente Assen kon de laatste stenen herinnering aan het eens rijke Joodse leven in deze stad behouden blijven.

Lastenverzwaring

Het nieuwe kerkgebouw betekent voor de kerkgemeente van iets meer dan 100 gezinnen al een aanzienlijke lastenverzwaring.

Het besluit om een orgel van dit formaat aan te schaffen, werd dan ook niet zomaar genomen. De orgelcommissie heeft zich echter steeds een warm pleitbezorger getoond. Eén van haar argumenten was: "In onze gemeente is heel weinig orgeltraditie en ook maar weinig waardering voor goede kerkmuziek. Dit mag voor een groot deel worden geweten aan het ontbreken van een goed instrument in het verleden. Er is veel aan gelegen, dat er verandering komt in deze situatie. Het hebben van een goed orgel in onze mooie kerk is hiervoor een onmisbare voorwaarde. Onze eredienst is een belangrijk goed. Onze godsdienst is een zaak van lust en liefde. Dat betekent ook een lust voor het oog en een lust voor het oor. Een kerkgebouw mag niet lelijk zijn om te zien en de kerkmuziek behoort van verantwoorde kwaliteit te zijn. Hiervoor mogen ook offers worden gevraagd, want het gaat om uiterst belangrijke zaken. Het evangelie spreekt de gehele mens aan, met al zijn middelen, gaven en krachten".

Kerkjeugd

In het vervolg werd nog gewezen op de belangrijke rol die muziek speelt in het leven van jongeren: "Door middel van muziek tracht de niet-christelijke cultuur beslag te leggen op de jeugd, ook de kerkjeugd. Daar behoort de kerk wel iets tegenover te stellen."

Het ja-woord van de kerkeraad viel in mei 1980, mede nadat vertrouwen was gewekt voor de plannen van de jonge orgelbouw-firma Kaat en Tijhuis in Kampen. Uiteraard ook nadat er uitzicht was op de financiële haalbaarheid. De heren Kaat en Tijhuis, beiden ruim 30 jaar in het vak, namen drie jaar geleden het failliete bedrijf Fonteijn en de Gaal in Kampen over. Met hun negen medewerkers gooiden ze bestaande werkprincipes drastisch om, om tot een 'eigen' resultaat te komen.

Met het orgel in de Bethelkerk, het eerste grote orgelbouwproject, heeft het bedrijf z'n filosofie, over hoe een orgel gebouwd zou moeten worden, aangetoond. Het or-

gel in de Bethelkerk mag van de bouwers voor 100 procent het predikaat Kaat en Tijhuis-orgel dragen. Behalve de 1560 metalen pijpen, de beide handklavieren en het snijwerk, zijn alle onderdelen in het Kamper bedrijf vervaardigd; voor een belangrijk deel volgens ambtelijke principes.

Silbermann

Het Bethelkerk-orgel is geënt op de orgels die Johann Andreas Silbermann in de eerste helft 18e eeuw bouwde in de Franse Elzas. In ontwerp en dispositie zijn Silbermann-elementen terug te vinden.

Een beroemd orgel van deze bouwer is te vinden in Arlesheim, maar voor Kaat en Tijhuis stond vooral het orgel van Marmoutier model. Uiterlijk kenmerkte dit Silbermann-orgel zich door twee grote torens met een lagere middentoren en brede, vlakke velden.

Hoewel Frans getint is het Bethelkerk-orgel niet specifiek Frans. Het snijwerk is echter niet minder weelderig. Ook de klank heeft het geheel eigen karakter van Kaat en Tijhuis, hoewel verwant aan de klank van Silbermann.

Oude stemming

Voor de stemming van het orgel is gekozen voor het systeem dat door de fam. Silbermann werd toegepast. Hierbij worden de lelijke grote tertsen van de gelijkzwevende temperatuur buitengesloten terwijl toch alle toonsoorten goed bruikbaar zijn.

Het orgel wordt van wind voorzien via één magazijnbalg, die 70 mm winddruk geeft.

Het instrument is uiteraard gebouwd volgens het mechanische sleeplade-systeem. Het orgel heeft hoofdwerk, rugwerk en vrij pedaal.

De toets mechaniek is geheel gemaakt van

hout; de draaipunten zijn alleen ingevoerd waar dit nodig is.

Het orgel heeft twee tremulanten, geheel gemaakt volgens het klassieke Franse principe. Er is een tremblant fort die op het gehele orgel werkt en een tremblant doux, die op het rugpositief werkt.

De kast is gemaakt met massief houten panelen, met halfronde torens en rijkelijk lijstwerk.

Het metalen binnenpijpwerk heeft een gehamerde uitvoering bij een hoog loodgehalte.

Hoewel het orgel ongetwijfeld grote concertkwaliteiten heeft, is het instrument in de eerste plaats bij uitstek geschikt voor zijn hoofdtaak: het begeleiden en omspelen van de gemeentezang in de eredienst.

*(Tekst Dirk van der Meulen;
foto's Harry Cock)*

Aan de bouw van het orgel werkten mee:

- Adviseurs : ing. Tj. Heidinga en ing. H.R. Smedema namens de Orgelbouw-Adviescommissie van de Geref. Organisten Vereniging.
- Frontontwerp : Kaat & Tijhuis in samenwerking met de adviseurs.
- Ontwerp en bouw : Kaat & Tijhuis, Neringstraat 8, Kampen, tel. 05202-17561.
- Snijwerk : Gemeenteleden e.a. vrijwilligers vlgs. ontwerp van Tj. Heidinga.

Voor bespelingen kan men contact opnemen met de orgelcommissie van de Chr. Geref. Kerk, Mevr. J.H. van Dalen, Vaart 168, Assen, tel. 55332.